

På vägen mot global demokrati

En normativ utvärderingsanalys om civilsamhällets förmåga
att demokratisera internationella organisationer

Abstract

International organizations have through the past twenty years been criticized for suffering from a democratic deficit. Many researchers have argued that the recipe for curing this deficit is involving civil society actors in the policy cycle. Since this has been applied in practice, an evaluation would be appropriate. This thesis uses a normative evaluation analysis to empirically test the statement of civil society being able to enhance democracy. To do this, theory about democratic legitimacy is used. This theory provides a definition of democracy that includes a set of democratic values, such as accountability, participation, transparency and deliberation, structured in input, throughput and output legitimacy. Theory about varieties in inclusion through the policy phases and the roles civil society is ascribed are also considered. The conclusion of the thesis is that the involvement of civil society can enhance democratic legitimacy to some degree, but it is not the final solution for curing the democratic deficit. The statement that civil society involvement enhances the democratic legitimacy is therefore somewhat true, but overstated.

Nyckelord: Demokratisk legitimitet, civilsamhälle, policyprocess, normativ utvärderingsanalys, internationella organisationer.

Antal ord: 9998

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
1.1	Problemformulering och syfte.....	1
1.2	Metod och material.....	1
1.3	Definitioner och avgränsningar.....	2
1.4	Teori.....	4
1.5	Disposition.....	5
2	Metodologiska val.....	6
2.1	Val av fall.....	6
2.2	Validitet och reliabilitet.....	8
3	Den norm som ifrågasätts.....	9
4	Demokratisk legitimitet och hur vi mäter det.....	11
4.1	Demokratiska processvärden.....	12
4.1.1	Input-legitimitet.....	12
4.1.2	Throughput-legitimitet.....	13
4.1.3	Output-legitimitet.....	14
5	Tidigare presenterade problem med civilsamhällets involvering i globala policyprocesser.....	15
5.1	Policyprocessens faser och den ojämna involveringen.....	15
5.2	Civilsamhällets olika roller.....	16
6	Från teori till empiri.....	18
6.1	Input-legitimitet.....	18
6.2	Throughput-legitimitet.....	19
7	UNEP.....	21
8	Hur UNEP:s demokratiska legitimitet påverkas av civilsamhället.....	22
8.1	Input-legitimitet.....	22
8.1.1	Representation.....	22
8.1.2	Inkludering.....	22

8.2	Throughput-legitimitet	23
8.2.1	Transparens	23
8.2.2	Ansvarsutkrävande	24
8.2.3	Deltagande.....	24
8.2.4	Deliberation.....	25
8.3	Policyprocessens faser.....	25
8.4	Civilsamhällets roller	26
9	Slutsats	28
10	Referenser.....	30

1 Inledning

Allt mer högljudda röster kritiserar idag den globala politiken för att vara odemokratisk. Ett populärt sätt att försöka komma runt detta problem är att involvera civilsamhället på olika vis, vilket påstås öka graden av demokrati. Eftersom denna idé har fått genomslag i praktiken så skulle en utvärdering vara på sin plats. Vad vinner vi egentligen på att involvera civilsamhället, och finns det några problem med detta?

1.1 Problemformulering och syfte

Frågeställningarna är uppdelade i en abstrakt och en mer specifik:

- Hur påverkas den demokratiska legitimiteten vid en involvering av civilsamhället i globala policyprocesser?
- Hur påverkas den demokratiska legitimiteten vid en involvering av civilsamhället inom det globala policyområdet miljö?

Syftet med denna undersökning är att klargöra vad effekterna kan vara av att involvera civilsamhället i globala policyprocesser, både de positiva och de negativa. Argumentationen bakom att involvera civilsamhället i globala policyprocesser är ofta att öka graden av demokrati (Steffek och Feretti, 2009, sid. 37). Denna undersökning vill studera detta på djupet – blir policyprocessen faktiskt mer demokratisk eller inte?

Försök att demokratisera den globala arenan är enligt mig och många andra viktiga steg, men minst lika viktigt är givetvis att utvärdera vad som faktiskt händer. Detta är med andra ord ett bidrag till att få större förståelse för hur demokrati fungerar på global nivå, och vad som lyfter och sänker den.

1.2 Metod och material

Denna uppsats är en slags normativ utvärderingsanalys, som tar formen av en teorikonsumerande fallstudie. Med normativ utvärderingsanalys menas att påståendet att civilsamhällets involvering i globala policyprocesser ökar demokratin, kommer att ifrågasättas och prövas. (Beckman, 2006, sid. 337) Jag kommer i texten att hänvisa till detta påstående som uppsatsens norm.

Först kommer ett teoretiskt ramverk att framställas. Med andra ord så kommer teorier kring demokratisk legitimitet och involverandet av civilsamhället i globala policyprocesser att presenteras.

Som ett andra steg kommer dessa teorier att tillämpas på ett empiriskt fall, nämligen policyområdet miljö. För att avgränsa mig så har jag valt att titta på en miljöorganisation, närmare bestämt FN:s miljöorgan UNEP. Här kommer alltså att studeras hur man har valt att involvera civilsamhället (t ex i vilka sammanhang och i vilken grad) och därutav dra slutsatser om hur detta påverkar demokratin, utifrån de tidigare presenterade teorierna.

Valet av fall motiveras i kapitel 2.1.

Materialet består främst av vetenskapliga källor, d.v.s. tidigare forskning. Eftersom studien är teorikonsumerande så utgör presentation av teorier en stor del av uppsatsen. För att undersöka mitt fall behöver jag dock även fakta kring själva fallet. Framförallt så kommer denna fakta att bestå av UNEP:s egna publikationer om hur deras institutioner fungerar. Som ett komplement kommer tidigare forskning att användas.

Som görs tydligt så kommer jag endast att använda mig av redan existerande källor. (Teorell och Svensson, 2007, sid. 91) Detta val gör jag eftersom jag känner att egna observationer så som intervjuer eller enkäter vore överflödigt. Detta är ett så pass offentligt ämne att det finns relativt mycket information att få tag på. Egna observationer skulle behöva vara relativt omfattande för att kunna användas som ett uttalande för hur hela UNEP fungerar, och flera källor skulle behövas. Det är med andra ord även ett val grundat på tidsbegränsning. Hade utrymmet varit större så hade några intervjuer möjligtvis gjorts, men då hade detaljriktigheten i arbetet även varit högre. Det som saknas i materialet i denna undersökning är på en sådan detaljnivå att det inte är nödvändigt att inkludera detta för att analysen ska fungera. På grund av detta känner jag att redan existerande källor är fullt tillräckligt för att besvara min frågeställning.

1.3 Definitioner och avgränsningar

För att kunna besvara denna frågeställning så krävs en hel del klargöranden. Precis som i alla andra undersökningar så är det viktigt att definiera de begrepp man tänker använda sig av för att på så vis öka intersubjektiviteten och kumulativiteten. (Teorell och Svensson, 2007, sid. 38) Begreppen civilsamhälle och policyprocesser bör förtydligas något. En definition av demokratisk legitimitet presenteras i kapitel 4.

I frågans natur ligger även ställningstagandet att demokrati är något positivt och önskvärt, och det är därför frågan blir intressant. Jag skulle vilja hävda att detta är ett föga ifrågasatt ställningstagande, men fortfarande ett sådant.

Ett annat ställningstagande är att det finns en möjlighet att det går att uppnå demokrati på global nivå. Vissa forskare har gått ut med ståndpunkten att det är helt omöjligt, på grund av avsaknaden av ett globalt demos. Med globalt demos menas den folkliga bas som en befolkning utgör på nationell nivå, som är med och

fattar beslut. (Steffek och Nanz, 2008, sid. 5) I denna uppsats utesluts inte denna möjlighet, men den utesluter heller inte att det går att skapa demokrati. I uppsatsen kommer demokrati att studeras mer som något som går att mäta i grader, än att det skulle vara svart eller vitt. Här diskuteras ifall den demokratiska legitimiteten *ökar* eller *minskar* av just civilsamhällets involvering. Därmed är inte ställningstagandet i diskussionen om ett globalt demos helt centralt, eftersom även en ickedemokratisk institution kan vara mer eller mindre demokratisk.

Jag har valt att endast studera de icke vinstdrivande organisationerna, civilsamhället, och därmed utesluta företag ur min studie. Detta är grundat i att det talas om att civilsamhället ökar demokratin, och där utesluts företagen. Alltså vore det onödigt att studera företag, då den norm som ifrågasätts inte påstår att företag skulle öka demokratin. Det blir helt enkelt irrelevant för studiens syfte.

Jag använder mig av Uhlins definition av civilsamhället, som jag upplever vara funktionell i detta sammanhang. Han beskriver civilsamhället som organisationer och andra sammanslutningar som drivs av normer och värderingar, och inte av profit. Det finns en annan distinktion som Uhlin inte gör, och som jag inte heller kommer att göra i denna uppsats, och det är distinktionen mellan ”civila och ocivila” värderingar. (2010, sid. 17-18) Uhlin upplever inte denna distinktion som fruktbar, och i denna uppsats har den heller inget större värde. Denna distinktion används ibland för att sortera ut vissa aktörer som agerar på ett sätt som inte anses ”civilt”, vilket brukar innebära användande av våld, brist på tillit och tolerans gentemot varandra. De aktörer som inte lever upp till detta räknas alltså inte till civilsamhället. (Scholte, 2007, sid. 16) Detta känns dock inte som en givande distinktion i denna uppsats. Vilka aktörer som involveras i en policyprocess väljs av den internationella organisationen, och om dessa involverar ”ocivila” aktörer så är det något som också bör studeras. Den norm som ska ifrågasättas i denna uppsats skriver inte ut att det är endast ”civila” aktörer som påverkar demokratin positivt, och då skall givetvis även de ”ocivila” aktörerna undersökas.

En annan avgränsning är den till att endast studera policyprocesser. Jag har valt att använda en modell som Steffek och Kissling presenterar som beskriver policyprocessen som sex faser. Författarna använder den engelska termen ”policy cycle”, som jag valt att översätta till policyprocess eftersom jag upplever att det på svenska är en mer använd term än policycykel. Denna modell sträcker sig från idé till implementering och utvärdering av den senare. (2006, sid. 3) Uppsatsens fokus kommer dock att ligga på faserna *innan* implementeringen. Detta för att demokratiteorier i större grad undersöker sådant som sker innan implementeringen, och är därför mer centralt för uppsatsens ämne. De tidigare faserna är även vad som traditionellt brukar vara de centrala processer som normativt ska vara demokratiska. Implementeringen ses gärna på som mer instrumentell och är därför inte en del som är i centrum för demokratisering av ett system. Implementeringen kommer dock att beröras, om än inte lika djupt som övriga faser. Modellen beskrivs i sin helhet i kapitel 5.1.

1.4 Teori

Jag kommer att använda mig av ett par olika teorier. Dels kommer jag att använda mig av demokratiteori, som beskriver hur demokratisk legitimitet kan mätas. Jag har här valt teorier kring demokratiska processvärden som en måttstock. Dessa processvärden kommer att struktureras upp i input-, throughput- och outputlegitimitet, och använda mig av framförallt Uhlins definition. (2010) Denna teori är, precis som andra demokratiteorier, normativ.

Den norm som denna uppsats kommer att pröva är också en normativ teori som kommer att presenteras kortfattat.

Till detta så kommer jag att använda mig av empiriska teorier som mer specifikt hanterar vilka effekter en involvering av civilsamhället får på demokratin. En del i detta är teoribildning om när i policyprocessen som civilsamhället släpps in för att påverka, och vad detta innebär. Här använder jag mig av en artikel skriven av Steffek och Kissling (2006). Relaterat till detta så kommer teoribildning som svarar på frågan om *varför* civilsamhället involveras att konsulteras. (Tallberg, 2010)

Som här visas så kommer jag att använda mig av både normativ och mer empiriska teorier. Teoribildningen om demokrativärden blir i någon mån normativ, eftersom de olika värdena som presenteras ses som eftersträvningsvärda. Det vore möjligt att hitta andra demokratiska processvärden, men denna teori har valt ut just dessa. Teorier som uttalar sig om hur civilsamhället *bör* involveras i policyprocesser är givetvis också normativa. Den teori som studerar när civilsamhället tillåts delta i policyprocesser är mer åt det empiriska hållet. Likaså gäller teori om varför internationella organisationer väljer att involvera civilsamhället.

Så trots att min frågeställning inte är normativ så ligger normativa frågor mycket nära, vilket givetvis inte är särskilt konstigt eftersom uppsatsen hanterar värden. (Badersten, 2006, sid. 22)

Man kan tänka sig en fråga om hur dessa två former av teorier kan förenas. I denna uppsats så använder jag mig av två normativa teorier som spelar varsin roll. Den norm som uppsatsen skall ifrågasätta utsätts för empirisk prövning, var de empiriska teorierna här kommer till hjälp. Den andra normativa teorin används till hjälp för den empiriska prövningen, eftersom begreppet demokrati inte definieras tillräckligt tydligt i normen.

I den rådande diskussionen om civilsamhället, demokrati och det globala styret så har undersökningar som kombinerar ett normativt och ett empiriskt perspektiv efterfrågats av forskare. (Bexell et al, 2010, sid. 83) Tidigare har många normativa studier gjorts, samt empiriska undersökningar, men de senare har inte allt för ofta kopplats till övergripande teorier, utan mestadels varit fallstudier som stått för sig själva. Civilsamhällets roll som en källa till demokrati har ibland undvikits att diskuteras i empiriska studier. Demokratidebatten har därmed till viss del förts utanför de empiriska studierna. (Jönsson och Tallberg, 2010, sid. 2, 11-12)

1.5 Disposition

Först i denna uppsats kommer de metodologiska valen att förklaras och argumenteras för (kapitel 2). Den norm som uppsatsen ifrågasätter kommer att beskrivas i kapitel 3. Därefter presenteras de olika teorierna (kapitel 4 och 5), uppdelat i de normativa och de empiriska. Eftersom det behövs en viss mån av operationalisering av teorierna så görs detta i kapitel 6. Vidare beskrivs fallet övergripande i kapitel 7, och en analys av relationen mellan fallet och teorierna görs i kapitel 8. Avslutningsvis presenteras slutsatser och förslag på vidare forskning i kapitel 9.

2 Metodologiska val

Denna uppsats har karaktären av en normativ utvärderingsanalys, som är en form av idékritik. Denna metod granskar och prövar olika normativa påståenden. Exempelvis kan teorier testas på empiriskt material för att se hur hållbart argumentet är. Precis som vid vilken annan utvärdering som helst så undersöks utfallet i efterhand utifrån vissa kriterier. Det är inte heller nödvändigt att utgå ifrån de kriterier som är fallet självt identifierat, för givetvis är kritik från nya synvinklar lika givande. (Beckman, 2006, sid. 337-338) Detta är precis vad uppsatsens syfte är. Påståendet att civilsamhällets involvering i globala policyprocesser ökar demokratin ifrågasätts och testas empiriskt.

Den modell jag har valt för den empiriska studien är en fallstudie, baserat på en diskussion av tidigare forskning och teorier. Detta skulle kunna sägas vara en klassisk struktur av en fallstudie. Jag studerar ett fall och använder mina definierade glasögon för att tolka det jag ser. Jag gör en så kallad enstaka fallstudie där jag beskriver min analysenhet (UNEP:s policyprocesser). (Teorell och Svensson, 2007, sid. 82) Frågeställningen som jag har valt har också beskrivande ambitioner. (Ibid sid. 23-24)

Även ifall att öka den demokratiska legitimiteten inte hålls fram som ett mål i just mitt fall UNEP, så är det fortfarande en norm som hålls fram i debatten. Därför, oberoende av vad UNEP själva säger sig vilja uppnå med denna involvering, så borde denna process enligt teorin öka den demokratiska legitimiteten. Med det i åtanke så görs en utvärdering av det faktiska utfallet. Beroende på vilket utfallet blir så kommer detta att stärka eller försvaga normen i fråga.

Undersökningen har även vissa drag av en beskrivande idéanalys. När jag letar efter indikatorer på en sänkning eller höjning av den demokratiska legitimiteten i mitt material skulle man kunna säga att jag gör ett påstående om dess karaktär – en skattning. T ex så kan dess karaktär vara demokratisk eller odemokratisk. (Beckman, 2007, sid. 40-51)

2.1 Val av fall

Jag har valt att göra min fallstudie om UNEP:s policyprocesser och involveringen av civilsamhället i dessa. Jag har valt fall utifrån ett par olika kriterier. För att kunna besvara min frågeställning så krävs ett fall som faktiskt involverar civilsamhället i relativt stor grad i sin policyprocess. Annars blir undersökningen helt enkelt omöjlig att genomföra.

Man har funnit en variation i hur mycket olika policyområden involverar civilsamhället i sina policyprocesser. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 3) I policyområdena säkerhet, ekonomi och finans så tenderar dessa att vara relativt slutna gentemot civilsamhället, medan miljö, utveckling och mänskliga rättigheter är de mest öppna områdena. (Steffek och Nanz, 2008, sid. 21-24) Varför denna skillnad finns är under diskussion, men förslag på omständigheter då internationella organisationer gärna involverar civilsamhället är då osäkerhet och komplexitet råder eftersom mycket information behövs, då implementering är nödvändigt och då regler gör där människors beteende ska regleras. (Tallberg, 2010, sid. 49-50)

Eftersom uppsatsen norm vill se en involvering så bör denna också ha skett till stor grad, för att på bästa sätt kunna undersökas och mätas. Utifrån denna synvinkel valde jag policyområdet miljö. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 3; Vifell, 2010, sid. 111)

Eftersom detta policyområde är så pass stort så har jag valt att gå ner ett steg till på abstraktionsstegen och studera en specifik institution, nämligen FN:s miljöorgan UNEP. Detta gör jag av flera anledningar. FN spelar en viktig roll inom den globala miljödebatten, och andra organisationer kan tänkas imitera dem vad gäller deras procedurer. (Vifell, 2010, sid. 125) FN är också kända för att på senare år ha en hög grad av deltagande från civilsamhällets sida. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 4) Sedan är FN även en av de allra största organisationerna på den globala arenan, och är därför relevant ur ett perspektiv att det faktiskt är viktigt att studera de stora institutioner som omsätter stor makt.

Val av fall kan alltså ses som främst utifrån syftet att välja ett ”relevant” eller ”viktigt” fall. (Teorell och Svensson, 2007, sid. 151) Det är relevant för min undersökning och viktigt ur ett samhällsperspektiv.

Ett annat syfte med att välja just FN för min fallstudie är att det måste ses som ett någorlunda ”typiskt” fall. (Teorell och Svensson, 2007, sid. 151; Esaiasson et al, 2007, sid. 187) Dess interna demokrati har t ex, precis som numera troligen alla internationella organisationer, blivit ifrågasatt. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 2)

Eftersom det finns ett begränsat antal större internationella organisationer, och eftersom de största skiljer sig ganska mycket åt så är det svårt att hitta ett riktigt typiskt fall. EU och FN bygger t ex på olika system för legitimitet och har inflytande på olika sätt. Därför är det svårt med några större generaliseringar inom detta område, och detta bör snarare ses som en pusselbit än något annat.

Jag skulle kunna välja ett annat policyområde, t ex utveckling som också lyfts fram som ett område där civilsamhället får synas mycket. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 3) Här handlar detta val i stor mån om mina egna preferenser. Det går att diskutera i all oändlighet vad som bör studeras och vad som vore lika relevant eller viktigt. Dock så bör vi som genomför dessa undersökningar fortfarande göra val utifrån våra egna intresseområden. En studie designat precis som denna, fast med utveckling som fallstudie vore troligen en lika bra studie. Jag upplever dock att miljö är lite mer aktuellt och ”på tapeten” just nu. Därför kan det argumenteras utifrån den utomvetenskapliga relevansen att miljö är ett något bättre val av fall.

2.2 Validitet och reliabilitet

Bland de viktigaste kriterierna för god forskning hör att ha god validitet och reliabilitet. Dessa relaterar till att uppsatsen faktiskt mäter det den påstår sig mäta. Gör den inte detta så är hela studien nästintill meningslös. Två former av mätfel kan identifieras. Validitet handlar om att inte ha några systematiska mätfel, vilket med andra ord ofta handlar om riktiga operationaliseringar. När operationaliseringar görs så försöker forskaren hitta empiriska indikatorer på de abstrakta och teoretiska begrepp som uppsatsen ska undersöka. Vilka operationaliseringar som görs går alltid att diskutera, och ifall de är väldigt bristfälliga så är det ett stort problem för uppsatsens slutsats. Reliabiliteten handlar istället om de osystematiska fel som förekommer. Det kan exempelvis vara rena faktafel, felaktiga avskrivningar av data eller enkäter som öppnar för onödigt mycket tolkningsutrymme. (Teorell och Svensson, 2007, sid. 55-57; Esaiasson et al, 2007, sid. 63)

Denna uppsats validitet avgörs av de operationaliseringar som görs mellan de teorier som används och fallet (UNEP). Kapitel 6 vigs åt dessa operationaliseringar. Ifall operationaliseringarna skulle visa sig bristande så skulle uppsatsens skattning av fallet bli meningslös, och därmed skulle hela slutsatsen bli lidande. Frågeställningen skulle då inte besvaras och med andra ord blev det ingenting av värde utav det hela. Därför tas dessa operationaliseringar på största allvar.

Reliabiliteten är i just denna uppsats ett mindre problem. Här görs inga enkäter eller intervjuer, och inte heller datainsamling på det mer datoriserade viset (som kan resultera i inmatningsfel). De reliabilitetsproblem som kan uppstå handlar om bristande källkritik, eller då källor faktiskt innehåller felaktig fakta. Detta är svårt att förhålla sig till och undvika. Jag som forskare väljer här att lita på de officiella källorna från FN samt på tidigare forskning.

3 Den norm som ifrågasätts

Denna uppsats ska, som redan nämnt, undersöka hur väl en norm stämmer överens med verkligheten. Låt oss först titta närmre på vad denna norm egentligen säger.

Sedan tidigt 1990-tal så har det globala styret utsatts för allt mer kritik för att ha bristande demokrati. Denna diskussion uppstod från början som en kritik mot EU, men har sedan dess spritt sig till att handla om alla stora internationella organisationer. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 2)

För att demokratisera den globala arenan och de internationella organisationerna så har en ökad involvering av civilsamhället ofta framhållits som en lösning. (Ibid; Uhlin, 2010, sid. 16) Argumenten bakom detta handlar framförallt om att ge ”vanligt folk”, och då särskilt marginaliserade grupper, utrymme i politiken, och därmed öka det folkliga inflytandet som är en så väsentlig del av demokratibegreppet. (Steffek och Nanz, 2010, sid. 3; Scholte, 2007, sid. 23-24)

Jag ska ta upp några exempel på mer specifika brister där civilsamhället är lösningen. Viktigt att notera är att detta endast är ett exempel, ty debatten har varit mångsidig och olika forskare har framhållit olika problem och lösningar. Därför ska detta inte ses som en helt representativ bild av denna norm, utan mer som ett utsnitt ur debatten.

Ett exempel på en demokratisk brist är folklig ignorans vad gäller globala affärer och dess tillhörande institutioner. Detta är ett problem eftersom kunskap måste finnas hos folket, ifall folket ska kunna vara med och styra. Civilsamhället förväntas här kunna minska denna ignorans genom sin kunskapspridande och mobiliserande karaktär. (Scholte, 2007, sid. 22-24)

Ett problem som hänvisar till demokratins grundmodell är hur lite internationella organisationers policyprocesser egentligen styrs av folket. Beslut fattas ovanför huvudet på de allra flesta, och det ses som en stor demokratisk brist. Här agerar givetvis civilsamhället som en folklig aktör, och med en involvering så tros detta problem kunna elimineras, eftersom folket då faktiskt är med och fattar besluten. (Ibid)

Strukturella ojämlikheter i makt, där vissa personer har svårare att göra sin röst hörd än andra ses också som odemokratiskt. Vilken möjlighet en person har att påverka ska inte bestämmas av var den personen är född, t ex. Detta tros kunna lösas då civilsamhället ofta jobbar för att eliminera dessa ojämlikheter. (Ibid)

En brist som identifieras är också att bara vissa politiska identiteter blir representerade i det globala styret. Ofta står stater som representanter för folket, och många mindre eller annorlunda identiteter kan därmed hamna utanför. En lösning är att civilsamhället agerar som en kanal för dessa identiteter. (Ibid)

Eftersom detta bara är ett par exempel på sådant som denna norm har framhållit så kommer inte uppsatsens empiriska prövning att basera sig på just dessa punkter. Istället kommer ett eget ramverk att presenteras för hur demokrati kan mätas och därefter kommer en empirisk undersökning att göras utifrån denna. Det är alltså normens kärna – föreställningen om att civilsamhällets involvering i globalt styre ökar demokratin – som kommer att prövas.

4 Demokratisk legitimitet och hur vi mäter det

Internationella institutioner har under de senaste 20 åren kritiserats allt mer för att inte vara legitima. Tidigare har dessas legitimitet säkrats genom institutionens effektivitet och förmåga att lösa problem, men detta är inte längre tillräckligt. Idag kräver kritikerna att demokratin i policyprocesserna stärks. Att involvera civilsamhället framhålls ofta som ett sätt att demokratisera den globala arenan. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 2; Steffek och Nanz, 2008, sid. 1-3) Denna initiala optimistiska hållning har dock på senare tid dämpats något, och man ser nu både möjligheter och problem med att involvera civilsamhället. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 11)

Den demokratiska legitimitet som denna studie ska studera är alltså en avgränsning mot den tidigare formen av legitimitet. Uhlin, som jag i denna studie kommer att referera mycket till, ser på demokratisk legitimitet som ett övergripande begrepp som inbegriper mer specifika demokrativärden. Dessa demokrativärden kan sägas vara processvärden, och dessa kommer att presenteras nedan. Det som skiljer den demokratiska legitimiteten från den mer allmänna legitimiteten är att den senare inte nödvändigtvis säkrar demokrati. Den demokratiska legitimiteten syftar som sagt till demokratiska värden, som är baserade i demokratiteorier. Här väljs inte någon specifik demokratimodell ut, utan ett brett spektrum av värden inkluderas. (2010, sid. 21-22)

Anledningen till att begrepp demokratisk legitimitet används i denna studie istället för bara demokrati är för att detta begrepp är mer avgränsat. Ifall man i frågeställningen skulle fråga efter hur demokratin påverkas så skulle en avgränsning behöva göras till vilken form av demokrati som åsyftas. Man kunde också tänka sig en studie som studerade just detta utifrån en viss demokratimodell, eller en studie som jämförde olika modeller. Men eftersom denna studie baseras på den norm som har framhållits, och eftersom denna inte syftar till någon specifik demokratimodell så krävs ett brett begrepp för att undersöka demokratin. Demokratisk legitimitet är just ett sådant som också har använts inom detta forskningsfält tidigare. (Erman, 2010, sid. 174-175) Därför är begreppet passande för denna studie.

Denna modell är dock inte helt oproblematiserad. Eva Erman kallar denna modell för "the additive view" eftersom värden läggs till varandra, och ju mer dessa uppfylls, desto starkare är demokratin. (2010, sid. 174) Erman hävdar dock att modellen inte ger en bild av ett demokratiskt system. Hon ser tre punkter som grundläggande i en demokrati: självstyre (av folket), politisk jämlikhet och politisk förbindelse (till lagar som folket själv fastställer). Teorin om demokratisk legitimitet kräver inte nödvändigtvis att dessa uppfylls, eftersom den här inte

ifrågasätter själva grundsystemet. Erman hävdar att dessa värden som modellen framhåller endast blir demokratiska värden inom ett demokratiskt system. (Ibid sid. 189)

I den här uppsatsen är dock denna teori om demokratisk legitimitet fortfarande lämplig. Som Erman själv skriver så är det vanligt att se civilsamhället som en lösning, när man använder sig av denna demokratiteori. (Ibid sid. 177-178) Eftersom uppsatsen ämnar ifrågasätta det normativa påståendet om civilsamhället som demokratiskapare så är det en fördel att använda den synvinkel som normen själv har, för att på så vis bedöma den rättvist. Givetvis kunde en studie också vara upplagt så att den ifrågasatte en av normens definitioner och därmed kom till en annorlunda slutsats. Dock är det här den normativa logiken som testas, ifall den verkligen stämmer med verkligheten.

Eftersom uppsatsen även fokuserar på *demokratisering* snarare än de demokratiska grundvalarna så går det ihop med denna modell. Även om Erman anser att systemet måste vara demokratiskt i grund för att värdena skall kunna ses som demokratiska så vill jag hävda att ett odemokratiskt system kan vara mer eller mindre demokratiskt. Det är med andra ord inte endast svart eller vitt, utan bör ses som en form av skala. .

4.1 Demokratiska processvärden

Låt oss nu titta på dessa demokratiska processvärden, som är ett sätt att mäta demokratisk legitimitet. Dessa värden ses som önskvärda och är en samling av värden som flera av dem har hela demokratiteorier baserade kring sig, t ex det deliberativa värdet. Dessa värden kan delas upp i tre olika grupper av legitimitet, nämligen input legitimacy som syftar till värdena representation och inkludering, throughput legitimacy som utgörs av transparens, ansvarsutkrävande, deltagande och deliberation räknas, samt output legitimacy definieras av demokratiska konsekvenser av aktörers handlande. (Uhlin, 2010, sid. 24) (Jag väljer att översätta dessa kategorier som följer: input-legitimitet, ”throughput”-legitimitet och output-legitimitet.)

4.1.1 Input-legitimitet

Till input räknas representation och inkludering. Representation handlar om hur väl organisationer representerar de som de säger sig tala för. Detta syftar dels till de mer formella mekanismerna för representation, så som interna val eller kriterier för jämn representation på poster tillsätts. Representationsvärdet syftar också till kvalitén, dvs. hur representativa aktörer faktiskt är gentemot dem de säger sig tala för. Detta kan både handla om olika gruppstillhörigheter så som kön eller etnicitet men också idémässig representation, hur väl argumentationen stämmer överens. Civilsamhällesorganisationer har blivit kritiserade för att ha bristande

representation, då demokratiska interna val för de höga posterna t ex inte är särskilt vanligt. Ofta kan också de samhälleliga strukturerna kring bland annat kön och etnicitet reproduceras inom dessa organisationer. (Uhlin, 2010, sid. 24-25)

Inkludering är en snarlik fråga, men handlar i större utsträckning om vem som borde få delta och få göra sin röst hörd, och ifall detta uppnås. Detta relaterar till diskussionen om ett globalt "demos", d.v.s. en global befolkning som är underlag för beslutsfattande. På nationell nivå är det uppenbart vilken som är befolkningen och därmed också demos. Men på global nivå måste beslutsfattare ställa sig frågan vilka som borde vara med och bestämma. En väg är att låta alla som påverkas av ett beslut vara med och fatta det, men detta skulle dock vara svårt att genomföra i verkligheten. (Uhlin, 2010, sid. 26) Inkludering relaterar alltså till ifall olika grupper får delta, och dessa grupper kan handla både om yttre egenskaper och idébaserade grupper. Exempelvis är det viktigt att marginaliserade grupper också får komma till tals. (Ibid sid. 26; Steffek och Nanz, 2008, sid. 12)

4.1.2 Throughput-legitimitet

Throughput-legitimitet definieras av transparens, ansvarsutkrävande, deltagande och deliberation. (Uhlin, 2010, sid. 24) Transparens handlar om hur öppen organisationen är och hur lätt det är att få kunskap om t ex deras policyprocesser, struktur och huvudämne. Idealt sätt så ska information vara tillgänglig för alla som blir påverkade av organisationen. (Uhlin, 2010, sid. 26-27; Dingwerth, 2007, sid. 44) Med andra ord så krävs det att informationen ska vara gratis, på flera språk och lättillgänglig. Information om beslut ska ges ut i god tid innan beslutet tas så att eventuella protester får framkomma. Detta värde är viktigt även för att möjliggöra andra demokrativärden, t ex ansvarsutkrävande. (Uhlin, 2010, sid. 26-27)

Ansvarsutkrävande (accountability på engelska) är ett av de mest diskuterade demokrativärdena. Detta värde handlar om att aktörer måste kunna hållas ansvariga för sina beslut och deras konsekvenser. Ifall dessa aktörer inte har levt upp till vissa kriterier så ska de kunna utsättas för sanktionering. För att leva upp till detta krävs god information och kommunikation för att ansvarsutkrävarna ska kunna göra just detta. Det finns många olika former av ansvarsutkrävande som vi dock inte ska gå in på här. En indelning man kan identifiera är vem som är ansvarsutkrävande - dels när ansvar krävs av de som blir påverkade av aktörens beslut och dels när det krävs av de som gav aktören makt (t ex donatorer eller medlemmar). (Uhlin, 2010, sid. 27-29; Blattner och Steets, 2010, sid. 56-57) För att ansvarsutkrävande ska fungera måste en viss transparens uppnås. (Grant och Keohane, 2005, sid. 39)

Deltagandevärdet handlar om hur folk får delta i organisationens processer, och vilken kvalitet deltagandet har. Handlar det t ex enbart om att få information eller får omgivningen vara med och påverka beslut? Så till skillnad från inkluderingsvärdet som pekar på vem som får delta så tittar vi här på hur dessa får delta. (Uhlin, 2010, sid. 30; Dingwerth, 2007, sid. 40)

Slutligen så hanterar deliberationsvärdet på vilken diskussionsgrund beslut tas. Med deliberation menas att beslutsfattare är öppna för olika argument och ståndpunkter, samt är beredda att ändra sig ifall ny övertygande information presenteras. Tanken är att reflektion kring ens egen ståndpunkt ska ske och att besluten därmed blir mer välgrundade. (Uhlin, 2010, sid. 31; Dingwerth, 2007, sid. 47-48; Steffek och Nanz, 2008, sid. 5-6) Det finns dock kritik mot deliberationsvärdet. Det sägs t ex att deliberation kan vara svårt att förena med inkludering, transparens och ansvarsutkrävande. Deliberation kan också vara svårt att uppnå i verkligheten, med tanke på strukturella ojämlikheter. (Uhlin, 2010, sid. 31; Dingwerth, 2007, sid. 202-203)

4.1.3 Output-legitimitet

Output-legitimitet relaterar till de demokratiska konsekvenserna av aktörens handlande. Viktigt att notera här är att jag inte syftar till output-legitimitet i dess mer vanliga bemärkelse, som syftar till den legitimitet som kommer från att bra och goda beslut fattas, vilket är ett slags effektivitetsvärde. Istället använder jag mig av Uhlins definition av *demokratisk* output-legitimitet. (Uhlin, 2010, sid 32) Den traditionella synen på legitimitet har varit att så länge internationella organisationer kan producera lösningar (output) och vara till nytta så räckte det. (Tallberg och Jönsson, 2010, sid. 2) Detta är alltså inte vad som åsyftas här. Det är med andra ord samma distinktion som mellan demokratisk och mer generell legitimitet.

Detta värde är lite mer abstrakt och brett än de tidigare, och handlar om hur aktören påverkar den totala globala demokratin. Förstärker den eller skadar den demokratin? Det påpekas att en organisation kan brista i den interna demokratin men fortfarande vara demokratiserande. Ett exempel på detta är frivilligorganisationer som gör påtryckningar för att andra organisationer ska bli mer transparenta. Om detta lyckas så kan det göra den globala demokratin starkare, även ifall deras egen transparens t ex brister. (Ibid)

Detta värde är alltså väldigt nära denna uppsats undersökningsområde, och uppsatsens sammanlagda slutsats kan vara ett exempel på att mäta just output-legitimitet. På grund av detta så kommer det här värdet inte att undersökas *som en del av analysen*. Det är alldeles för stort och för svårt att operationalisera för att kunna vara en del av denna analys. Alltså lämnas detta värde hädanefter.

5 Tidigare presenterade problem med civilsamhällets involvering i globala policyprocesser

Den demokratiska legitimiteten kan, som nyss presenterats, mätas genom demokratiska processvärden. Men som alla andra modeller så är den inte fullständigt heltäckande, och det finns därmed några fortfarande viktiga punkter som faller utanför processvärdena. Det som här åsyftas är sådana omständigheter som påverkar demokratin som har påträffats framförallt empiriskt. För att dra nytta av detta och därmed öka kumulativiteten så kommer här några empiriska iakttagelser att presenteras. Vilka som presenteras är valt dels utifrån hur stor diskussionen varit kring dem i detta forskningsfält, dels utifrån relevans till denna undersökning.

Först presenteras en teori om att civilsamhället ibland tillåts att delta i *olika delar* av policyprocessen. Därför kan processvärdena vara väldigt starka i den del av processen där civilsamhället släpps in, men saknas helt i de övriga delarna. Detta relaterar delvis till värdet ”deltagande” som tittar på kvalitén av deltagandet, men fortfarande syftar det mer till kvalitén inom varje del av policyprocessen.

Vi ska också titta på hur civilsamhällets olika roller kan ställa till problem med att uppnå uppsatt syfte.

5.1 Policyprocessens faser och den ojämna involveringen

En iakttagelse som gjorts vid involveringen av civilsamhället i diverse policyprocesser är att det inte alltid är så att de involveras i alla delar av processen.

Steffek och Kissling delar i sin artikel “Civil society participation in international governance: the UN and the WTO compared” upp policyprocessen i sex faser. Den första fasen, agendasättande, relaterar till då problem sorteras ut, definieras och arbetet börjar struktureras upp. Den andra fasen definieras av research och analys av problemet. Den tredje handlar om policyformulering och i den fjärde fasen tas själva beslutet. Den femte fasen är då implementeringen sker och som sjätte och sista fas så utvärderas implementeringen. (2006, sid. 3)

De menar att internationella organisationer inte har något större intresse av att involvera civilsamhället i policyformuleringen och i själva beslutet. I de andra faserna finns incitamenten däremot. Vid agendasättandet så uppskattas input på

nya problem, och civilsamhället kan också vara en resurs vid research och analys. Under implementeringen och utvärderingen av denna så vilar internationella organisationer gärna på civilsamhället i form av t ex frivilligorganisationer eftersom dessa har bättre resurser för implementering på plats. Detta är t ex ofta fallet inom policyområdet utveckling. (Ibid sid. 4-5)

Civilsamhällesorganisationer däremot vill gärna ha inflytande i alla faser, policyformuleringen och beslutet inkluderat, och fortsätter att pressa på internationella organisationer för att lyckas med detta. (Ibid sid. 4-5)

Detta påverkar givetvis hur stark den demokratiska legitimiteten är, eftersom det innebär olika saker ifall civilsamhället t ex faktiskt får vara med i alla led och fatta beslut eller ifall de endast får utvärdera implementeringen. Framförallt så är detta viktigt att ha i åtanke när de olika demokratiska processvärdena undersöks, eftersom det kan skilja sig mellan olika faser av policyprocessen.

Det faktum att i civilsamhällets möjligheter att delta varierar i olika faser av policyprocessen relaterar till *varför* internationella organisationer väljer att involvera civilsamhället. Jonas Tallberg beskriver tre synsätt för varför denna involvering sker. Variationen mellan olika faser i policyprocessen kan förklaras av modellen ”functional efficiency” (översatt funktionell effektivitet hädanefter). Denna modell menar att de internationella organisationernas aktörer agerar rationellt och involverar civilsamhällesaktörer när de själva vinner på det. (2010, sid. 47-50)

Det faktum att variationen kan iaktas talar alltså för att teorin funktionell effektivitet stämmer, åtminstone till viss del. Detta skulle kunna försvaga normen om att civilsamhällets involvering skapar demokrati, eftersom det då skulle göras på de internationella organisationernas villkor. Det kan givetvis fortfarande stärka demokratin, men man bör vara medveten om att motiven eventuellt inte sätter demokrati i första rummet.

5.2 Civilsamhällets olika roller

Det finns viss forskning som pekar på att det är viktigt att internationella organisationer specificerar vad som förväntas av civilsamhället vid en involvering. Steffek och Ferretti pekar i en artikel på att det kan uppstå problem ifall civilsamhället förväntas agera både för att öka ansvarsutkrävandet och deliberationen. Dessa två roller anser de vara separata och fungera på olika vis, och därmed är det lite överdrivet att förvänta sig att civilsamhället ska kunna agera för både och samtidigt. (2009, sid. 37)

Då civilsamhället utkräver ansvar så har de en publik roll som till stor del agerar utåt, och på så vis låter folket ta del av information och kritik. De ställer beslutsfattare till svars offentligt och ifrågasätter de beslut som tas. Men då deliberationen är i fokus så ska kvalitén på besluten ökas. Civilsamhället bidrar då med synvinklar från allmänheten som annars skulle bli förbisedda. (Ibid sid. 56)

Problemet med att kombinera dessa två roller är att som ”deliberatörer” så arbetar civilsamhället i policyprocesserna och är med och har inflytande över

beslut. Som ansvarsutkrävare så ifrågasätts samma beslut och civilsamhället har en roll av att öppna upp för allmänheten, vilket kan vara problematiskt ifall de samtidigt måste ha förtroendet som krävs för att delta i deliberationen. I policyprocessen så krävs en viss grad av förtroende och att vissa saker hålls konfidentiellt. Det krävs med andra ord av civilsamhället att både följa reglerna och bryta dem. Detta kan bli en svår balansgång, och det är därmed överdrivet att tro att dessa två roller kan skötas av samma aktör. (Ibid sid. 54)

Med andra ord så är det viktigt att vara noga med av vilket syfte civilsamhället faktiskt tillåts delta, för att faktiskt uppnå det förväntade. Ifall dessa två processer hålls åtskilda och utförs av olika civilsamhällesaktörer (t ex olika organisationer) så borde detta problem dock inte bli lika markant. Med det så behöver inte denna situation av en balansgång uppstå.

6 Från teori till empiri

Med det teoretiska ramverket presenterat så behövs en del förtydligande göras. För att kunna mäta och finna de olika demokratiska processvärdena i det empiriska materialet som utgör uppsatsens fall så krävs ett par operationaliseringar. Jag kommer att ta inspiration särskilt från Bäckstrand (2010) som även hon tittar på policyområdet miljö, men även titta på hur andra forskare i detta forskningsfält har operationaliserat de demokratiska processvärdena. Total kopiering är dock inte möjlig eftersom operationaliseringen bör anpassas efter uppsatsens omfattning, mitt falls utseende samt den exakta frågeställningen.

Viktigt att ha i åtanke här är att det som ska studeras är hur civilsamhället påverkar de olika demokratiska processvärdena. Hur starka eller svaga de är i ett absolut värde är inte lika intressant. För vissa värden går detta att mäta direkt, för andra måste mätningen ske i två steg. Då det sker i två steg kommer först en uppskattning att göras av hur väl värdet i fråga levs upp till, och därefter kommer en kontroll göras för ifall civilsamhällets involvering påverkar detta och i sådana fall hur.

6.1 Input-legitimitet

Representation syftar som tidigare nämnt till hur väl olika grupper är representerade. En stor del av vad representation innebär påverkas inte av involveringen av civilsamhället, eftersom representation syftar mer till de formella mekanismerna för representation bland beslutsfattare, och kvalitén av dessa. Kvalitén handlar t ex om hur representativa aktörer är gentemot dem som de påstår sig tala för. Frågan är ifall civilsamhället bidrar till att göra den internationella organisationen mer representativ. (Uhlin, 2010, sid. 24-25)

Optimalt vore att mäta representativiteten genom att studera alla idéströmningar som aktörerna säger sig representera och därefter jämföra hur representativ varje aktör är för sin idéströmning. Detta vore dock alldeles för omfattande för utrymmet för denna uppsats. Därför kommer jag att lämna empiriska studier av *kvalitén* av representationen därhän. Representation kommer däremot att studeras utifrån ifall civilsamhällets involvering innebär bättre *mekanismer* för representation. Frågan som ställs vad det finns för mekanismer för representation på UNEP:s poster och för vilka civilsamhällesorganisationer som får delta. Ifall det finns mekanismer för båda så är frågan hur omfattande dessa är i jämförelse med varandra.

Inkludering handlar som tidigare nämnt om hur olika grupper inkluderas, antingen olika idéströmningar eller olika grupper av människor, t ex med olika

kön, ålder och ursprung. (Uhlin, 2010, sid. 26) Bäckstrand operationaliserar detta till geografisk balans mellan nord och syd, deltagande från frivilligorganisationer samt att marginaliserade aktörer blir representerade. (2010, sid. 153) Jag väljer att ha en något bredare operationalisering, och därmed se till grupper i största allmänhet. Inkludering kommer att studeras utifrån en kontroll för vilka civilsamhällesorganisationer som involveras, och vilka grupper dessa säger sig representera, alternativt vilka grupper som UNEP eftersöker som deltagare. Ifall fler grupper representeras i och med civilsamhällets involvering så förstärks alltså inkluderingen.

6.2 Throughput-legitimitet

Transparens handlar i stor utsträckning om tillgången till dokument av olika slag. Mötesprotokoll och texter från förhandlingar är exempel på sådana som ses som viktiga i detta fall. (Steffek och Nanz, 2008, sid. 13; Bäckstrand, 2010, sid. 157-158; Uhlin, 2010, sid. 26) Hur långt ett förslag har kommit i policyprocessen, utvärderingar av implementeringar och måluppfyllelse är exempel på sådant som gärna ska finnas tillgängligt. (Bäckstrand, 2010, sid. 157)

Transparensen kommer därför att mätas utifrån hur lätt det är att få tag på dokument om UNEP:s policyprocesser. Dokument som kommer att eftersökas är sådana rörande diskussioner som förs, mötesprotokoll t ex samt mer allmänna dokument om hur deras arbete fortgår. Detta kommer därefter att undersökas ifall det har någon koppling till civilsamhällets involvering, t ex ifall dokumenten har gjorts tillgängliga för att vara civilsamhället till hjälp. De situationer där civilsamhället involveras kommer även att studeras utifrån hur transparenta dessa procedurer är.

Ansvarsutkrävande är ett värde som har diskuterats mycket inom detta forskningsfält. Det finns därför olika sätt att utkräva ansvar och därmed olika sätt att operationalisera värdet. Vi kommer här att göra det väldigt grundläggande. Detta värde bygger mycket på transparensvärdet, eftersom utan god transparens så går det heller inte att utkräva ansvar. Särskilt viktiga är utvärderingar av projekt, så att utfallet visas öppet och därmed kan kritiserars och ifrågasättas. Sanktioner är en viktig punkt i ansvarsutkrävande; det är dessa som är resultatet av ifall ansvar utkrävs för något som gått fel. (Uhlin, 2010, sid. 27-29; Bäckstrand, 2010, sid. 157-158) Det som främst ska eftersökas här är därmed möjligheter till att utfärda sanktioner, både från civilsamhällets sida och från den internationella organisationens sida, eftersom de båda måste hållas ansvariga. Ifall sanktioner inte är möjliga så kommer att undersökas ifall utfall åtminstone kan kritiserars och ifrågasättas. De mekanismer som återfinns skall sedan studeras ifall dessa har någon koppling till involverandet av civilsamhället, t ex ifall civilsamhället är dem som påkallar sanktioner.

Deltagandevärdet syftar till kvalitén av deltagandet, och hur civilsamhället tillåts delta. (Uhlin, 2010, sid. 30) Deltagande är inte ett värde som brukar operationaliseras på något specifikt vis, utan här presenteras ofta helt enkelt en

bild av hur deltagandet fungerar, ser ut och hur det är strukturerat. (Vifell, 2010, sid. 115-117) Här kommer därför en övergripande bild att presenteras av hur deltagandet ser ut. De sätt som civilsamhället deltar på kommer alltså att beskrivas. Ifall deltagandet är väldigt aktivt och nära besluten så kommer detta räknas som av högre kvalitet, och därmed kommer deltagandet att vara starkare. (Uhlen, 2010, sid. 30)

Bäckstrand operationaliserar deltagande något annorlunda, men hon har också en vidare definition av begreppet deltagande. Hon räknar även in inkludering under begreppet deltagande, och operationaliseringen syftar därmed till olika gruppers deltagande. (Bäckstrand, 2010, sid. 153-155) Därför är det inte rätt väg att gå i denna uppsats.

Deliberation är ett värde som helst kräver aktiva studier eller åtminstone frågeformulär av någon form för att mätas grundligt, eftersom deliberation syftar till hur argumentationen ser ut i praktiken. Detta är dock utanför utrymmet för denna uppsats, och jag kommer därför att fokusera på att studera ifall olika situationer öppnar upp för deliberation eller inte. Bäckstrand gör samma sak när hon mäter deliberation, och lyfter fram ifall arenorna öppnar för deliberation eller inte. Hon poängterar att deliberation kräver en god involvering av även marginaliserade grupper och olika åsikter. (2010, sid. 159) Civilsamhällets deltagande kommer således att studeras i anslutning till hur dessa situationer ser ut, och ifall deltagandet skapar större möjlighet till deliberation. Exempelvis skulle en större inkludering av olika grupper med möjlighet till deliberativa situationer vara ett mått på deliberationsvärdet. Det förstärks då möjligheterna till god deliberation ökar.

7 UNEP

Innan vi börjar studera civilsamhällets roll inom UNEP så kan en övergripande bild av UNEP vara på sin plats. Vad är detta egentligen för organisation, hur fungerar den och vad gör den?

UNEP (som står för United Nations Environment Programme) arbetar för en bättre miljö. De vill, enligt egen utsago, leda och befrämja partnerskap som sköter om miljön, genom att inspirera, informera och skapa möjligheter för nationer och privatpersoner. Livskvaliteten ska kunna höjas utan att kompromisser ska behöva göras med framtida generationers densamma. (UNEP, "Organization Profile", sid. 2) UNEP ska uppmärksamma regeringar och det internationella samfundet på miljöproblem som upptäcks, så att dessa kan agera. (Ibid, sid. 3)

UNEP styrs främst av "UNEP Governing Council" och "UNEP Secretariat". Den tidigare består av 58 länder, valda på fyra år av "UN General Assembly" (FN:s generalförsamling), och har i uppgift att presentera prioriteringar, godkänna budgeten och samt uppskatta den globala miljöns tillstånd. Sekretariatet styr miljöaktioner och koordinerar dessa med övriga delar av FN. (Ibid sid. 8) Inom UNEP har en stark kultur kring dess frontfigurer utvecklats, och en UNEP:s "executive director" (översätts till verkställande direktör, vd hädanefter) har fått ett stort ansvar. (Ivanova, 2010, sid. 52)

Som en del av FN är UNEP en organisation som inte har särskilt stor självständighet och auktoritet, eftersom de endast är ett "program". De kan således t ex inte tvinga andra delar av FN till något, och har misslyckats med att få rollen som vägvisare för de andra delarna vad gäller miljöarbete. (Ibid, sid. 48-49)

UNEP har haft en roll av att vara pådrivande och samordnande i internationella överenskommelser, och därmed varit en viktig aktör, men har blivit lidande av dess smala budget, som försämrat deras möjligheter och därmed även dess rykte. (Mee, 2005, sid. 257)

Det råder ingen direkt konsensus om hur väl UNEP presterar och lever upp till sina mål, utan det beror på hur man väljer att se på UNEP och dess begränsningar. Det finns dels de som prisar UNEP som en av de bästa av FN:s organisationer och hyllar dem för deras framgångar trots en stram budget och begränsade auktoritet. Men dels så finns det också dem som beskriver UNEP som en svag organisation som är underfinansierad och ineffektiv. (Ivanova, 2010, sid. 37; Andresen, 2007, sid. 328-329) Att UNEP har en stram budget kan delvis bero på att de endast får volontärgrundade bidrag, men det har troligen också med deras rykte att göra. (Ivanova, 2010, sid. 48)

8 Hur UNEP:s demokratiska legitimitet påverkas av civilsamhället

8.1 Input-legitimitet

8.1.1 Representation

När ledamöterna väljs till UNEP Governing Council så görs detta med beaktning till att olika geografiska områden ska vara representerade i olika andelar. Där finns en afrikansk grupp, en asiatisk, en östeuropeisk, en latinamerikansk och en västeuropeisk med övriga länder. På så vis säkerställs en geografisk balans. Afrikanska länder har t ex 16 platser och Västeuropa med övriga länder har 13 platser. (UNEP, "Organization Profile", sid. 3) Mekanismer för geografisk representation kan därmed sägas finns. Några övriga mekanismer för representation i UNEP Governing Council tycks saknas.

När UNEP ska involvera andra aktörer, som civilsamhället, företag och forskare, i sitt arbete så måste detta vara i hänsyn till deras definition av "Major groups" (översätts till viktiga grupper härnäst). Regler om tillträde måste vara jämlika för dessa grupper. Till viktiga grupper räknas t ex kvinnor, barn och unga, bönder, intresseorganisationer, företag och industri, arbetare och fackföreningar m.fl. (UNEP 8) Detta är dock inte en mekanism för representation, utan endast något som ska hållas i åtanke, och arbetas för att dessa grupper involveras.

Således finns väldigt få mekanismer för representation inom UNEP. Inkludering av viktiga grupperna är snarare en vägledning och ett önskemål än en mekanism, och således är detta endast ett extra plus. Ifall vi även tar i beaktning att civilsamhällesaktörer har blivit kritiserade för bristande representation (som nämnt i kapitel 4.1.1) så blir det hela inte bättre.

Jag vill därmed hävda att civilsamhället inte förstärker representationen i UNEP. Med de viktiga grupperna som inkluderas kan representationen bli lite bättre, men med det faktum att civilsamhällets interna representation kan vara bristande så jämnar det ut sig.

8.1.2 Inkludering

Inkluderingen av olika grupper är något som UNEP är relativt bra på. Som beskrivet ovan så förs ett arbete för att viktiga grupper ska involveras i högre grad. Här finns garanterat grupper som inte inkluderas genom varje lands representant i UNEP Governing Council, t ex ursprungsfolk (Indigenous Peoples) och barn. (UNEP 8)

Inkludering av olika idéströmningar är lite mer osäkert. Det är inget som diskuteras öppet, men ett av kraven för frivilligorganisationer för att få delta som observatörer är ett intresse för miljön. Således finns där ingen restriktion för olika åsikter. (UNEP 9) T ex så är "International Nuclear Societies Council" en organisation med observatörsstatus som propagerar för kärnkraft, vilket är ett ställningstagande som andra miljöorganisationer ifrågasätter. (UNEP 1) Men eftersom frågan om olika idéströmningars inkludering är något osäker så kommer detta att räknas som varken till eller från. Representanter i UNEP Governing Council kan mycket väl argumentera för olika idéer, men det är svårt att kontrollera, särskilt eftersom dessa inte är bundna till några särskilda idéer.

Sammanfattningsvis så förstärker involveringen av civilsamhället inkluderingen, och då särskilt inkluderingen av olika egenskapsbaserade grupper. Utan civilsamhället skulle inget arbete ske för att involvera viktiga grupper, och dessa skulle då riskera att hamna utanför.

8.2 Throughput-legitimitet

8.2.1 Transparens

Det finns ett par olika vägar att studera UNEP:s arbete. Varje år publiceras deras "Annual Report" som är en sammanfattning av årets arbete. Denna är tillgänglig via deras hemsida, men den är inte gratis. Dock är den tillgängliga på flera språk. (UNEP 2, 2010) Där finns också en särskild del av UNEP som gör utvärderingar av arbetet som förs, och presenterar dessa kontinuerligt tillgängligt för alla. (UNEP 3) En kalender med kommande och passerade events finns också öppen för alla. (UNEP 4) Dokument med dagordning, noter och sammanfattning från sessioner som UNEP Governing Council har hållit finns tillgängliga, samt diverse dokument som använts under dessa sessioner. (UNEP 5) Den allmänna transparensen är därmed hyfsat god. Det finns både utvärderingar och dokument från möten.

Detta påverkas dock inte av en involvering av civilsamhället. Den främsta vägen för civilsamhället att delta är i "Global Major Group and Stakeholder Forum" som hålls i anslutning till UNEP Governing Councils "Global Ministerial Environment Forum" varje år. (UNEP 6) Från dessa finns ungefär motsvarande information tillgänglig som för UNEP Governing Councils sessioner, om än i mindre omfång. (UNEP 7) Med andra ord så förändras inte transparensen i detta

avseende, eftersom den ser ungefär likadan ut civilsamhällets aktiviteter som i andra.

Något bättre transparens kan möjligen uppnås genom de observationer som civilsamhället får göra. Genom att få lyssna till och förhandlingarna så ges bättre insyn i dessa. Dock är det endast transparent för en begränsad grupp, om än från civilsamhället. (UNEP 9) Det kan därför sägas att detta ökar transparensen något, men inte i någon avgörande utsträckning.

Sammanfattningsvis så påverkar inte civilsamhällets involvering transparensen särskilt mycket. Den förstärks en aning eftersom insynen i förhandlingarna ökar, men då det endast är tillgängligt för vissa personer så är det en marginell ökning.

8.2.2 Ansvarsutkrävande

Eftersom civilsamhället inte har särskilt stor makt vad gäller beslutsfattande så påverkas inte ansvarsutkrävandet särskilt mycket i det avseendet. Det är inte civilsamhället som håller UNEP:s styre ansvariga. De kan möjligen – rent teoretiskt – agera som ”whistleblowers” eftersom de får lite större insyn i UNEP:s policyprocesser, och därmed uppmärksamma på att något behöver förändras eller inte sköts som det ska.

De som utkräver ansvar från UNEP:s beslutsfattare är flera olika aktörer. T ex så värderar och granskar UNEP:s ”Committee of Permanent Representatives” bland annat implementeringar och budgetar. (UNEP, “Organization Profile”, sid. 6) Detta är kanske inte direkt ansvarsutkrävning, men en granskning av arbetet och en väg för kritik.

UNEP:s “Quality Assurance Section” gör vad som krävs för att säkerställa kvalitet i UNEP:s arbete, och ansvarar för att etablera mekanismer för ansvarsutkrävande. (UNEP 10) Den som är ytterst ansvarig är UNEP:s vd. (UNEP, “Organization Profile”, sid. 7)

Vad gäller civilsamhället så kan möjligheten att agera som observatör upphävas ifall organisationen inte sköter sin roll. Därmed kan ansvar utkrävas och sanktioner utfärdas gentemot civilsamhället. Det handlar dock främst om ifall en organisation har gjort något olagligt, inte har bidragit med något eller har gjort något som inte stämmer överens med UNEP:s syfte och principer. (UNEP 9)

Sammanfattningsvis så påverkas inte ansvarsutkrävandet särskilt mycket av involveringen av civilsamhället. Att civilsamhället överhuvudtaget bevakar UNEP är bra, då dessa kan reagera och agera som ”whistleblowers”. Detta kan de dock till stor grad göra utan att vara involverade, även om de får ännu större insyn i och med en involvering. Därmed så förstärks ansvarsutkrävandet lite då civilsamhället involveras.

8.2.3 Deltagande

Deltagandevärdet syftar som tidigare nämnt i kapitel 4.1.2 och 6.2 till kvalitén av involveringen. Här frågar vi oss hur civilsamhället egentligen får delta, och hur nära policyprocessen detta deltagande är.

Som beskrivet ovan så kan intresseorganisationer få delta som observatörer under UNEP Governing Councils möten, och då lyssna samt yttra sig på ordförandens anmodan. (UNEP 9) Civilsamhället deltar också i "Global Major Group and Stakeholder Forum" där de får information om vad som pågår i UNEP och ge sin åsikt om det. (UNEP 6)

Detta måste ändå ses som ett deltagande relativt nära policyprocessen. Dock är det inte ett som nödvändigtvis påverkar särskilt mycket, och därför sänks kvalitén en aning. Ändock så blir slutsatsen att deltagandevärdet förstärks i och med civilsamhällets involvering, men med ett mer aktivt deltagande där inflytande var mer institutionaliserat än endast "rådgivande" så skulle det kunna förstärkas ytterligare.

8.2.4 Deliberation

När vi studerar deliberation så studerar vi här ifall möjligheten till deliberation ökar eller inte.

Deliberation syftar till hur beslut fattas, och att alla aktörer är öppna för nya förslag och åsikter, som beskrivet i kapitel 4.1.2. Eftersom civilsamhället inte själva är med och fattar besluten så är deras påverkningsgrad på deliberationsvärdet begränsad.

Dock så kom vi i kapitel 6.2 fram till att det är viktigt för deliberationen att även marginaliserade grupper får göra sina röster hörda. Eftersom vi dragit slutsatsen att inkluderingen förstärks med civilsamhällets involvering så kan detta då även öppna för faktisk deliberation. Dock är detta fortfarande meningslöst ifall proceduren inte präglas av deliberation, ty dessa röster påverkar inte ifall deliberation sker eller inte, utan endast kvalitén av denna.

Sammanfattningsvis så ökar involverandet av civilsamhället möjligheterna till god deliberation, men förändrar troligen inte hur deliberativ processen är i grund. Det finns förstås en möjlighet att medlemmarna av t ex UNEP Governing Council påverkas psykiskt av civilsamhällets närvaro, och därmed blir mer eller mindre benägna att ändra sin initiala position. Att undersöka detta vore dock utanför utrymmet för denna uppsats.

8.3 Policyprocessens faser

Vi ska nu titta på i vilka faser som civilsamhället involveras i UNEP. Som beskrivet i kapitel 5.1 så finns det få incitament för internationella organisationer att involvera civilsamhället i policyformuleringen och själva beslutet, medan i övriga faser kan de vinna på det.

Detta mönster återfinns även i UNEP. Civilsamhället är inte med och fattar beslut, även om dem får vara med som observatörer i dessa möten. (UNEP 9) Exakt när och hur policyformuleringen sker är lite svårt att veta utifrån den beskrivning som ges på UNEP:s hemsida, men civilsamhället själva efterfrågar att få större tillgång till policyformuleringen. (UNEP 11, sid. 6) Civilsamhällesaktörer som har tillgång till UNEP Governing Council får också tillgång till oredigerade dokument och får möjlighet att kommentera på dessa. Dock så specificeras det inte vilka slags dokument detta är. (UNEP 9) Civilsamhället har åtminstone inga rättigheter vad gäller policyformulering.

Under research och analys så har civilsamhället en tilldelad roll. UNEP skriver mest om den kunskap som civilsamhället kan bidra med, vilket styrker att de främst är viktiga för research. (UNEP 11, sid. 7) Ett mål för civilsamhällets involvering var att de skulle bidra med expertis och synvinklar i policyprocessen, samt hjälpa till med implementeringen. (UNEP 6) Implementeringen beskrivs inte direkt i detalj, men troligen så varierar involveringen mellan olika civilsamhällesorganisationer, eftersom de kan vara till olika hjälp. Troligen går utvärderingen av implementeringen hand i hand med detta.

Väldigt lite finns skrivet om civilsamhällets möjligheter att delta i agendasättandet, och vi kan dra slutsatsen att det inte finns några rättigheter till detta. Däremot är det möjligt att det uppstår tillfällen för detta under Global Major Group and Stakeholder Forum, då olika ämnen diskuteras lite mer övergripande. (UNEP 6)

Sammanfattningsvis så verkar civilsamhället ha störst inflytande över research och analys, samt visst inflytande har dem troligen i implementering och utvärdering an denna. För agendasättande och policyformulering finns inga säkerställda mekanismer men en viss öppning. I själva beslutsfattandet har civilsamhället ingen makt. Således följer UNEP relativt väl de mönster som tidigare påträffats. Civilsamhället utestängs från de faser där det finns störst makt, och ger framförallt UNEP "hjälp".

8.4 Civilsamhällets roller

Som beskrivits i kapitel 5.2 så kan det uppstå problem ifall civilsamhället förväntas agera enligt flera olika roller samtidigt. I UNEP förväntas ganska mycket av civilsamhället. Civilsamhället sägs kunna bidra med teknologisk expertis, information och praktisk erfarenhet. Med en involvering kan transparensen och ansvarsutkrävandet stärkas för resultat och implementering. (UNEP 11, sid. 7)

Alltså förväntas civilsamhället här inte agera som deliberatörer. Hur civilsamhället ska kunna förstärka ansvarsutkrävandet i implementeringen handlar antagligen om att de ofta är på plats där implementering sker och kan ge respons på hur denna fungerar. I denna uppsats har vi dock, som förklarat i kapitel 1.3, valt att inte främst titta på implementeringen.

Det som UNEP förväntar sig av civilsamhället här borde inte vara några större problem att förena. Möjligen är det inte helt intuitivt att rollen där civilsamhället bidrar med kunskap nödvändigtvis leder till ökad transparens, men det är heller inte omöjligt att förena.

9 Slutsats

I denna uppsats har jag undersökt huruvida det stämmer eller inte att en involvering av civilsamhället förstärker den demokratiska legitimiteten i globala policyprocesser.

Jag ställde mig två frågor vid uppsatsen början, först en abstrakt: ”Hur påverkas den demokratiska legitimiteten vid en involvering av civilsamhället i globala policyprocesser?” Jag klättrade sedan nedåt på abstraktionsstegen och frågade ”Hur påverkas den demokratiska legitimiteten vid en involvering av civilsamhället inom det globala policyområdet miljö?”

Min huvudsakliga slutsats av uppsatsens fallstudie är att den demokratiska legitimiteten förstärks i vissa avseenden av en involvering av civilsamhället, i andra inte. Det är framförallt inkluderingen och deltagandet som förstärks, vilket inte är så konstigt då detta är närmast relaterat till just involveringen. De andra demokratiska processvärdena påverkas marginellt eller inte alls. Svaret på den första, abstrakta frågeställningen blir således att den demokratiska legitimiteten kan förstärkas, och troligen gör det åtminstone till viss del.

UNEP har valt att utforma sin involvering av civilsamhället på ett sådant vis att inflytandet inte är särskilt stort där den faktiska makten ligger, utan tar mest hjälp av civilsamhällets kunskaper och resurser. Detta är anmärkningsvärt då policyområdet miljö är känt för att vara ett av de områden som involverar civilsamhället till störst grad. Därmed indikerar uppsatsens slutsats att även då civilsamhället involveras som mest så förstärks inte den demokratiska legitimiteten så radikalt som det ibland har menats. Visst kan vi se en förstärkning av den demokratiska legitimiteten, men den är inte så total och man ska absolut inte tro att en organisation blir demokratiskt legitim då civilsamhället involveras. Svaret på den andra frågeställningen blir samma som för den första, med tillägget att påverkan är förvånansvärt liten med tanke på att policyområdet miljö räknas till de områdena med störst deltagande från civilsamhället.

I uppsatsen fallstudie har ingen negativ påverkan på de demokratiska processvärdena iakttagits. Detta skulle delvis kunna bero på att civilsamhället involveras då det spelar mindre roll för demokratin. Eftersom de står utanför den beslutande makten så rör de sig i mindre känsliga områden.

Att civilsamhället involveras i policyprocessens faser med mindre makt stärker teorin om funktionell effektivitet. Detta innebär alltså att internationella organisationer involverar civilsamhället när de vinner på det, och kan därmed vara mindre beredda att göra uppoffringar för att höja den demokratiska legitimiteten.

Stämmer då den normen att civilsamhällets involvering ökar den demokratiska legitimiteten? Svaret här måste bli delvis. Civilsamhällets möjligheter att demokratisera policyprocessen har överskattats, och en mer kritisk hållning är bättre. Visst kan en ökad demokratisk legitimitet uppnås, men i praktiken så stärks

den endast i vissa delar och stora demokratiska brister kan fortfarande finnas. Civilsamhällets deltagande är med andra ord inte den perfekta lösningen på alla demokratiska brister, även om det kan vara en bit i ett större pussel. Viktigt att komma ihåg är t ex att då civilsamhället inte får vara med och fatta beslut så ökas inte folkstyret, vilket ändå är den absoluta grunden i demokrativärdet. Att representationen i detta fall även är så bristfällig skall inte heller glömmas bort eller förringas.

Frågorna som ställs i denna uppsats skulle kunna besvaras långt djupare än vad som här är möjligt. Hur varje demokratiskt processvärde påverkas skulle t ex kunna utgöra föremål för varsin en egen uppsats. Här har jag dock valt att presentera en mer övergripande bild. Framtida forskning bör göras i ytterligare olika organisationer där civilsamhällets inflytande ser annorlunda ut, för att vidare kunna dra slutsatser om exakt vilken form av deltagande som påverkar den demokratiska legitimiteten på vilket sätt. Detta skulle föra oss närmre ett svar på vad civilsamhället faktiskt kan bidra med, och samtidigt vilka situationer vi ska undvika. Hittar vi dessa svar så är vi ett steg närmre en global demokrati.

10 Referenser

- Andresen, Steinar, 2007. "The Role of UN in Global Environmental Governance: Potential for Increased Effectiveness?", *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, Special Issue, vol 7, nr 4: 317-468.
- Badersten, Björn, 2006. *Normativ metod: att studera det önskvärda*. Lund: Studentlitteratur.
- Beckman, Ludvig, 2005. *Grundbok i idéanalys*. Stockholm: Santérus förlag.
- Beckman, Ludvig, 2006. "Idékritik och statsvetenskapens nytta", *Statsvetenskaplig tidskrift*, vol 108, nr 4: 331-342.
- Bexell, Magdalena – Tallberg, Jonas – Uhlin, Anders, 2010. "Democracy in Global Governance: The Promises and Pitfalls of Transnational Actors", *Global Governance* 16, 1: 81-101.
- Blattner, Laura – Steets, Julia, 2010. "Partnership Accountability Need Not Be Democratic Accountability" i Magdalena Bexell och Ulrika Mörth (red) *Democracy and Public-Private Partnerships in Global Governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 55-77.
- Bäckstrand, Karin, 2010. "From Rhetoric to Practice: The Legitimacy of Global Public-Private Partnerships for Sustainable Development" i Magdalena Bexell och Ulrika Mörth (red) *Democracy and Public-Private Partnerships in Global Governance*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 145-165.
- Dingwerth, Klaus, 2007. *The New Transnationalism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Erman, Eva, 2010. "Why Adding Democratic Values is Not Enough for Global Democracy" i Eva Erman och Anders Uhlin (red) *Legitimacy beyond state? : re-examining the democratic credentials of transnational actors*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 173-193.
- Esaiasson, Peter - Gilljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, 2007. *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 3:e upplagan. Stockholm: Norstedts juridik.

- Grant, R. W. – Keohane, Robert O., 2005. “Accountability and abuses of power in world politics”, *American Political Science Review* 99: 29–43.
- Ivanova, Maria, 2010. “UNEP in Global Environmental Governance: Design, Leadership, Location”, *Global Environmental Politics*, vol 10, nr 1: 30-59.
- Jönsson, Christer – Tallberg, Jonas (red), 2010. *Transnational actors in global governance: patterns, explanations and implications*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Mee, Laurence D., 2005. “The Role of UNEP and UNDP in Multilateral Environmental Agreements”, *International Environmental Agreements*, vol 5, nr 3: 227–263
- Scholte, Jan Aart, 2007. “Global civil Society – Opportunity or Obstacle for Democracy?”, *Development Dialogue* 49: 15-27.
- Smith, Jackie, 2008. *Social Movements for Global Democracy*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Steffek, Jens - Ferretti, Maria Paola, 2009. “Accountability or 'Good Decisions'? The competing goals of civil society participation in international governance”, *Global Society* 23: 37–57.
- Steffek, Jens – Kissling, Claudia, 2006. “Civil society participation in international governance: the UN and the WTO compared”, *Transstate Working Papers*, no 42. Collaborative Research Center 597, University of Bremen.
- Steffek, Jens – Nanz, Patrizia, 2008. ”Emergent Patterns of Civil Society Participation in Global and European Governance” i Jens Steffek, Claudia Kissling och Patrizia Nanz (red) *Civil Society Participation in European and Global Governance. A Cure for the Democratic Deficit?* Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 1-29.
- Tallberg, Jonas, 2010. ”Transnational Access to International Institutions: Three Approaches” i Christer Jönsson och Jonas Tallberg (red) *Transnational actors in global governance: patterns, explanations and implications*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 45-64.
- Teorell, Jan – Svensson, Torsten, 2007. *Att fråga och att svara. Samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.
- Uhlin, Anders, 2010. ”Democratic Legitimacy of Transnational Actors: Mapping Out the Conceptual Terrain” i Eva Erman och Anders Uhlin (red) *Legitimacy*

beyond state? : re-examining the democratic credentials of transnational actors. Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 16-36.

UNEP, "Organization Profile" = United Nations Environment Programme's webbplats, Organization Profile. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/PDF/UNEPOrganizationProfile.pdf> . Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 1 = United Nations Environment Programme's webbplats, List of Accredited Organizations with Observer Status to the UNEP Governing Council / Global Ministerial Environment Forum (GC/GMEF). [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/civil-society/Portals/59/Documents/AccreditedOrganisations-11November2010.pdf>. Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 2, 2010 = United Nations Environment Programme's webbplats, UNEP Annual Report 2009. [Elektronisk] Tillgänglig: http://www.unep.org/publications/contents/pub_details_search.asp?ID=4105. Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 3 = United Nations Environment Programme's webbplats, About the Evaluation Office. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/eou/AbouttheEvaluationOffice/tabid/2307/Default.aspx> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 4 = United Nations Environment Programme's webbplats, E-Calendar. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/ecalendar/>. Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 5= United Nations Environment Programme's webbplats, Previous Sessions. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/resources/gov/Previousession.asp> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 6 = United Nations Environment Programme's webbplats, About UNEP's Major Groups Programme. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/civil-society/About/tabid/2758/Default.aspx> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 7 = United Nations Environment Programme's webbplats, Past GCFS Sessions. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/civil-society/GlobalCivilSocietyForum/PastSessions/tabid/2757/Default.aspx> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 8 = United Nations Environment Programme's webbplats, Major Groups and Stakeholders. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/civil-society/MajorGroups/tabid/2749/Default.aspx> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 9 = United Nations Environment Programme's webbplats, Modalities for accreditation of civil-society organizations to the Governing Council/Global Ministerial Environment Forum of the United Nations Environment Programme. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/civil-society/LinkClick.aspx?fileticket=pEx-Iw-7oUc%3d&tabid=2747&language=en-US> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 10 = United Nations Environment Programme's webbplats, Quality Assurance Section. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/Documents.Multilingual/Default.asp?DocumentID=43&ArticleID=5480&l=en> Hämtdatum: 2010-01-02.

UNEP 11 = United Nations Environment Programme's webbplats, Guidelines for Improving the Global Civil Society Forum Cycle. [Elektronisk] Tillgänglig: <http://www.unep.org/civil-society/LinkClick.aspx?fileticket=xEr3mP756dY=&tabid=2758&language=en-US> Hämtdatum: 2010-01-02.

Vifell, Åsa Casula, 2010. "WTO and the Environmental Movement: On the Path to Participatory Governance?" i Christer Jönsson och Jonas Tallberg (red) *Transnational actors in global governance: patterns, explanations and implications*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, sid. 110-130.